

סימן כז
פסיק רישאענין האיסור; לחזו"א (קעד⁶²⁶) לגרש"ש (קעד⁶²⁷) ולדרכנו (קפג⁶²⁸)תועלתו: לבטל מעלת א"מ (קעד קפג) לבטל מעלת אפשר (קעו קפב) ולהכשר טומאה (קעה קפה⁶²⁹)

יא אופנים דשרי; סק"ד דאביי (קעד קפג), איסור דרבנן (קעד קפג), אסוה"נ (קפג), לא ניח"ל בשאר איסורין (מה"ת קעד קפו, ומדבריהם⁶³⁰) ובשבת (קפח), בלא ידע (קפג), במעשה א' (קפג בד"ה חדא), באפשר בלא פס"ר (קפג בד"ה שנית), כשכוונתו לצד ההיתר (קפג בד"ה ושלישית), כשהעדר הכוונה מבטל המלאכה (לקה"י, ולמחה"ש, קפג בד"ה אלא), בספק פס"ר (בסי' הקודם)

דלא ניחא ליה

צורת הניחותא [בפלותת הראשונים, ובנ"מ, ⁶⁴¹]בהיתר הערוך, (לרעק"א⁶²⁷, לאחרונים קעד, ולדרכנו קפו)בדעת החולקים, (לאחרונים קעד, ולדרכנו ⁶⁵²)ובדעת המודים בשבת (קפח), ומדרכנו (קפג⁶²⁸)

בשאר פרטי הסוגיא

בסק"ד דפס"ר ואצל"ג יפטור ר"י (קעה⁶³⁸)בפלותת האם בלא ניח"ל איכא רעותא דאצל"ג (קפג⁶²⁷)

בענינים המסתעפים

משאצל"ג; מלאכה ללא צורך כלל חשיבא צל"ג (קפג⁶²⁷)צורת האיסורין כשבאין לידי מעשה (ו' נ"מ בזה⁶⁴⁷)איסורא דנתכוון [ומכניס עצמו לאונס, ⁶⁴⁷]ענין יאשל"מ (קפג⁶⁴¹)

[ולעומתם בתוס' וברא"ש כאן ובכתובות שם, עשו בזה פשרה, דאינו אלא מדרכנו. ⁶²⁸]

קעג. קג, א מודה ר"ש בפס"ר ולא ימות.

הראשונים בכ"ד הביאו שיטת הערוך, דפס"ר דלא ניח"ל שרי לכתחילה, וברשב"א כאן הביא כן מרה"ג, וברבינו ירוחם (נתיב יב) מהבחי"ג, ואף ר"ת ס"ל כן בתוס' כתובות ו, א, וגם הרשב"א שם נטה כדבריו, והוא דעת הי"א שבטשוי"ע שכ נג.

ואילו ברמב"ן קיא, א ובריטב"א כאן חלקו עליהם, ולשיטתם אסור מה"ת, זולת בגוונא דחלא ניח"ל משוי ליה משאצל"ג⁶²⁷ דמה"ט לא יאסר אלא מדרכנו, והוא הכרעת הטשוי"ע שם.

וביותר מובאר כן בדבריו קז, א למחמת דשא"מ ל"ה משאצל"ג, ומיירי שם במפטיש העור לצורך הולאת הבשר, דהפטיש העור הוא דבר שיש בו טורח לגופו, אלא שהוא עשאו לצורך הולאת הבשר, וכ' שם דכיון דחשיב דשא"מ, דחשיב כמוציא הבשר ואגב זה מפטיש העור, משו"ה ל"ה משאצל"ג.

ולמדנו, דדבר שיש בו טורח מחמת עצמו, אלא שהוא עשאו לצורך אחר, אי אצל"ג, אצל כל שעשאו שלא במתכוון, חוזר האורח שבו להיות נדון כפי מה שהוא מחמת עצמו, ושם הוא טורח בגופו; וזו נקודה חדשה בפרשת אצל"ג.

[ועי' מחה"ש וחכמת שלמה ריש רעה, וכ"ה בערוה"ש ריש הלכ' שבת, שביארו ד' הבס"מ (א ז) בשם הר"א בן הר"מ בשם אביו, דחומרת פס"ר ממשאצל"ג הוא מדכפס"ר לא התכוון כלל, והק' בכפ"ת סוכה לג, א דהוי קולא ולא חומרא, אכן דבריו מובארים היטב עפמ"ש מד' הריטב"א, דלדרכה, כל שלא התכוון חוזר לסתמא לשמה, להחשב כנלמד לתכליתו].

⁶²⁸ ובביאור פשרה זו הרי יש לבאר בתרי גוונא, האחת, דחלקו על הערוך ומלד א"מ יש לאסור לגמרי, ואפ"ה אינו אסור מה"ת מדא"ל כאל"ג, (וראה בהערה⁶²⁷), והשניה להיפך, דהוא לערוך דמלד א"מ אין לאסור כלל, אלא דאפ"ה פס"ר דלא ניח"ל אינו מגיע לדגרת קולא דא"מ, ולהכי אסורו מדבריהם.

⁶²⁷ בפשוטו כל פס"ר דלא ניח"ל או"ל משאצל"ג, ובשבת יהא מותר מה"ת לר"ש, וכ"כ הגרעק"א במערכה ו' ביומא, דלתוס' החולקים על הערוך פס"ר דלא ניח"ל שרי מה"ת בשבת מדא"מ משאצל"ג, ואמנם בכתובות ו, א כ', דלכך דמשאצל"ג חייב, אף פס"ר דלא ניח"ל אסור, ואפ"י לערוך, ודבריו נשגבים, דהא לערוך חשיב דשא"מ, ומשו"ה שרי לכתחילה אף דמשאצל"ג אסור מדרכנו, וא"כ אף אם משאצל"ג חייב, מ"מ אי דשא"מ, ונריכים את לרב בדבריו אלו – ובדברים הדומים לזה שכתובים ר"י הלבן בכתובות שם. (ואשר מוכח מדבריהם, דהעדר הגיונות אינה מתיר בפ"ע, אלא רק במה שיש בו מתיר בפרשת אצל"ג, ופרשת אצל"ג היא היא מפקעת איסורא דפס"ר, ומה"ט רק לסוברים דפרשה זו יש בה כח מתיר בפ"ע, שוב יש בה כח מתיר גם כנגד הפס"ר, אולם עדיין הדברים הריזו לע"ג.)

אצל הריטב"א ביומא לרב כ' דפס"ר דלא ניח"ל אי מלאכה אצל"ג, וכגון תולש עולשין בארעא דחבריה, דאף דלא ניח"ל ביפוי הקרקע, מ"מ יפוי הקרקע הוא דבר שיש בו טורח לגופה.

קעד. ובביאור הפלוגתא כתב בקוב"ש בריש כתובות (אות יח), ואחריו הלכו הרבה מרבתינו, בגרש"ר (שם), ועוד ועוד, דתליא בעיקר הטעם דמודה ר"ש בפס"ר.

דאם הוא מדחשיב כמכון לכל תוצאה ודאית ממעשהו⁶²⁹,⁶³⁰ [וכ"ה לשון רש"י בסוכה לג, דכמתכוין חשיב ליה]⁶³¹, כל היכא דלא ניח"ל ל"ח כמכון⁶³²,⁶³³ והיינו טעמא דהערוך התייר, וכ"כ

⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³

וכבר הוכיח באבהא"ז ריש הלכ' שבת, כאידך גיסא, דמעיקר הדין האזו לעיקר שבת הערוך דפס"ר דלא ניח"ל שרי מה"ת מדהוי דש"מ, אלכא דמ"מ אף דש"מ שרי אף מדרבנן, פס"ר דלא ניח"ל אסור מדרבנן, וכ"ה לשון התוס' בכתובות, דאסור מדרבנן כמו משאל"ג דאסרו חכמים, ומבואר דכ"ה אותה גזירה עצמה.

וכ"ה בכל סדר דברי הר"ש, קג"ה, דלתוס' דפליגי על הערוך, אף בכה"ת בפס"ר דלא ניח"ל אסור מדרבנן.

והנה ברא"ש קי"ב כ' דלא שייכא דברי הערוך אלכא בשבת ולא בכה"ת טולה, וגודעה הסתירה דהא הערוך גופא מייירי בכה"ת טולה, וע"כ דכוונתו למה שהודה ל' הערוך דפס"ר דלא ניח"ל שרי מה"ת, דמ"מ היינו דווקא בשבת ולא בכה"ת, והיינו כדנבאר דלא פליגי לעיקר ד' הערוך, אלכא דאף דחשיב דש"מ מ"מ אסרו חכמים.

ונמנאל דלכ"ה ש' איכא בשבת ב' פטורים, הא' משאל"ג, והב' פס"ר דלא ניח"ל, וכן מבואר בבא"ה"ל (שכח ג) בדבורה אע"ג דמשאל"ג פטור, מ"מ מלך פס"ר דלא ניח"ל ילפינן ממקלקל ומתעסק לחיוב.

ובעיקר החילוק בפס"ר דלא ניח"ל, בין שבת לכה"ת, עיין לפנינו, (אות קפה).

דאף דכוונתו בפועל לא בזה אלכא על עיקר המעשה, אפ"ה נחשבת כמתייחסת גם לכל פרטיו, ויפה המגיל זאת הארש"א, דהיולא מהאגר בעוד הטיפות עליו, לא יפטר מהולאה לרה"ר מדא"מ להוליא אלכא עצמו, לאחר דהגך טפילות אליו, כוונתו להוליא עצמו, טוללת אף את הטפלים אליו, וה"ר בכל פס"ר.

והא גופא חידושא דפס"ר, דפרשת כוונה רואה את הימות נכלל בפס"ר, ובהא גופא הסתפק אב"י להלן קלג"ה, מתחילה לא ראה קר, ובתר דשמעה סברה.

ואף אליבא דאמת, אין הפס"ר מחשיבתו לכוונה גמורה, אלכא דאף כוונה בצורה זו שמהי כוונה, ומה"ט יש מהראשונים דהתיירו פס"ר באיסורין דרבנן, ונבראשם המאירי לעיל כט"ב, וכ"ה בטה"ד סד; ואף התוס' קג"ה דפליג, הרי מודה דכלל ניח"ל שרי, מדאין כוונה קלושה זו לאסור באיסור קל.

וכ"ה לשון הברכ"ש בכתובות י ב, דפס"ר מיקרי מחשבת, דיועד שנעשית, וע"כ חושב עליו.

ואע"פ דכלל"ה אין לו כוונה בפועל לאותה מלאכה, ורק הכוונה לעיקר המעשה מתייחסת אף לשאר פרטיו, ונכתבאר בהערה⁶²⁹, אפ"ה מועיל העדר הגיונות להפקיע כוונתו מלאכה, והוא כמחשבת חוץ, המתנגדת לכוונה המתייחסת בסתמא.

ואמנם אינו העדר הגיונות, והעדר הכוונה, היו תרי מזילי החלוקין זמ"ז, לא היה מקום לכ"ז, דכמה הלכא ניח"ל נחשב כמפקיע

בחו"א ריש נ' בדעתו, וכ"ה לשון הרא"ש קכ"ב, בשיטתו דאין סהדי דקא מכון⁶³⁴.

אבל אם הוא מדכל שהאיסור מוכרח ממעשהו לא אכפ"ל שלא התכון⁶³⁵,⁶³⁶ הרי דלא אכפ"ל אם ניח"ל, והיינו טעמא דהראשונים שאסרו.⁶³⁷

לכוונה, אלכא הרי הא מילתא ברירא לן, דההעדד הגיונותא הוא דרגה גבוהה ואלומא יותר של העדר כוונה, ונכתבאר ברות קעח, ולהכי שפיר יש לראות את הלכא ניח"ל כמפקיע ומתנגד לכוונה הפס"ר.

ומה"ט יתכן דכל היכא דלא ידע דהפס"ר ממית, ג"כ ל"ה בכלל פס"ר, דהעדר ידיעתו או"ל כלל ניח"ל, דא"ל להכליל במחשבתו תוכן שלא ידוע לו.

ולדעת הרבה מהאחרונים, ראה בגרש"ר בכתובות ז ג, כן הוא דעת רש"י בכריתות כ"ב, דנתכון לכבות העליונות פטור על הבשרת התחתונות אע"פ דהוא פס"ר מדלל ידע שסוף התחתונות להבעיר, למימרא, דפס"ר דלא ידע, לאו פס"ר הוא, ואמנם הסוגיא שם עוד כ"ת.

כך הוא לפו"ר, אלכא אמיתת דבריו עוד תבאר לפנינו, (בהערה⁶⁴¹).

כ"ה לפי שלשלת הרעותא האמורות בא"מ, שנבארו בס"י יח.

דין אי נימא דהיתרא דא"מ שאינו בעל המעשה, ובכה"ג דעשיתו מוכרחת או"ל מעשה ידיה, בין אם שנשגה שם המעשה, ובכה"ג שהולאה מוכרחת שמו חל בו מכח זה, ובין אם שהוא לזרת עבריינות אחרת, אשר בכה"ג אבדה רעותא זו, מדיש בידו מעשה גמור.

וזה חידושא דפס"ר, דהולאה המוכרחת עומדת במקום כוונה לגמרי, הן להיות בעל המעשה, והן לקבוע שמו, ואב"י (שמעיה⁶³⁰) בתחילה מילין בכך, ורק לבסוף נתרצה.

ואף אליבא דאמת, אין כאן תורת מעשה גמור, אלכא מעשה קלוש, ומה"ט באיסור דרבנן [יש מהראשונים, שמסוף הערה⁶³⁰ דהתיירו, מדבו לא סגי במעשה זה לאסור.

ולפי כל הטעמים, כל שאף כלפי מעשה זה של הפס"ר, יהא רעותא דא"מ, פשיטא דכבר לא יהא ביד הפס"ר לאסור, והגע עצמך, הרי שהיה גורר מטה ומספ"ל שמה גרירה זו תגורר אחריה כסא שזהו בוודאי יחוש, וכי נאסור גרירה זו, מדהכסא בוודאי יחוש, הא וודאי ליתא, דהלכא סו"ס כלפי גרירת המטה שבתחילה אין החרישה שלבסוף פס"ר, וה"נ, כל שמאזזה טעם שיהיה, אף כלפי עשיתו שבתחילה יהא רעותא דא"מ, בהכרח אזלל מעליותא דפס"ר לגמרי.

ולא נלאתי לזאת, אינולא שרצים וטובים התעלמו מקר, בכמה מהגבולות הפס"ר.

חדא, בדעת רש"י ודעימיה דהיתרא דא"מ אף בחדא מעשה, וכמו שהכריח הב"ה"ל בראש ספרו, מהעושה מדורה דהוי דש"מ כלפי האוהל שנבנה, דבינה לג"ה, מהמקוץ דם לבטור דהוי דש"מ כלפי הגוים שבו, במנחות נ"ב, ומהמתקן אדמומית פרה אדומה דהוי דש"מ

קעה. אבל אם כ"ה פני הדברים, ימצא דהרא"ש סתר משנתו, דהלא בגוף הנדון אם פס"ר הוי כמתכון או שא"צ כוונה, כבר דן בתוספותיו להלן מא"ב, דראה רבנות דר"י אוסר במשאצ"ג ודשא"מ שנצטרפו יחד, ואפי' במקום פס"ר, ואף דפטורא דדשא"מ ליכא בפס"ר, ופטורא דמשאצ"ג בלא"ה לא ס"ל לר"י, אפי"ה איכא רבנותא דאסור, אי לאו דפס"ר הוי כמתכון.

ומבואר דאם ל"ה כמתכון, אע"ג דפס"ר אסור, מ"מ איכא בזה רעותא, ושייד לצרופי לרעותא דמשאצ"ג להתיר מה"ת⁶³⁸, אבל כיון דפס"ר הוי כמתכון אין כאן רעותא כלל.

פס"ר, ונמצא דאף כשעשה בפס"ר אינו מתכון לפס"ר שבו, וכמבואר כ"ז בלשון רש"י זכאים לא"ב, דמאחר דאפשר דמזליף ליה בטיפין דקות הלכך אף כשמכבה נבכות 'דבר שא"מ הוא', דאין לו כוונה לפס"ר שנכלל בעשיתו.

הא"ה 1274667

ושלישית, [מה שנסתייע הש"ג מ]הרשב"א להלן קו"א, דהתיר לנעול ביתו והצבי בתוכו כל שמתכון לשמור חפצי ביתו.

[וכבר נלאלו בו רבים; והאבנ"ז או"ח קאג ותלמידו החלקת יואב יא ביארו, דמאחר שלא עשה המלאכה בגוף הצבי אלא בנעילת הדלת אינו אלא גרמא, ואינו אסור בשבת אלא משום מלאכת מחשבת, ובכה"ג כבר שרי לגמרי, וכע"ז בגרש"ט בכתובות ד' ב' דבדידה לא נאסרה אלא גוף הפעולה עי"ש, ומלבד שדבריהם מחודשים, וגם בלשון הרשב"א 'שגם הוא מכלל חפצי ביתו הוא' אינו הולס לדבריהם, כ"ש דדברי הש"ג עומדים כנגדם, אשר נסתייע מדברי הרשב"א לדבריו, ולדבריהם אין ביניהם ולא כלום, ואכן הגרש"ט שם כתב דדברי הש"ג מוסרין ממנו].

אבל להאמור הדבר ברור, דהלא התם נמי חשיב הפס"ר גופיה לדשא"מ, דאף דנעילת הדלת מכריחה צידת הצבי, מ"מ אין בה יחס מסוים לצבי בלבד, אלא שהיא מכריחה שמירת כל חפצי הבית, והצבי בכללם, [וכלשון הרשב"א, 'דגם הוא מכלל חפצי ביתו'], וכיון שהוא א"מ אלא לשמירת הבית, [וכמו שכלל"ה מוכח מהרשב"א, דהטוהר לצבי לאו שמייה טוהר, דהלא הר"ן שם תמה ארשב"א בתרתו, חדא, דהלא התכון גם לצבי, ושנית, דאף כל"ז אסור מדאי פס"ר, ולענין הקושיא הראשונה הרי ל"ל דכה"ג לאו שמייה טוהר, וכבר הבאנו כע"ז בהערה⁵⁶⁰ מההה"ד דלזלינן בתר עיקר הטוהר, וה"נ י"ל דג"ד דעיקר הטוהר אשמירת כל הבית ולא אצבי, וכלשון הרשב"א], שוב הוי הפס"ר גופא לדשא"מ, דהא לא התכון [עכ"פ בעיקר טוהרו] בוארו הברח שהגעילה מכריחה שמירת הבית, אלא לצד היתר שבה.

[ובזה למד הש"ג כ"ש לגדונו שלו, דהרשב"א התיר אף בגוונא דמתכון לאיסור, וסגי במה שאורו איסור נכלל בוארו טוהר היתר, ואילו איור לא התיר אלא באופן שאין לו שום טוהר לצד האיסור שביאור, ונמצאו כל דברי הש"ג מבוארים ומדוקקים ללא חסור או יתור].

⁶³⁸ והענין מבואר מאליו, דמאחר דתריייהו מפתורי מלאכת מחשבת, אף דבכל פטור לעצמו עדיין לא הושלמו האצוים לפטור, בין בא"מ דהרי פס"ר הוא, ובין באצל"ג דלר"י חייב, אבל יס בזה להאטרף

כלפי הגזיה שבה, בצורות כה"א, וכבר נתבאר בשיטתו (בהערה⁵⁷¹) דאף במעשה א' שייד פטורא דדשא"מ כלפי תוכן האיסור שבו.

אלא דעדיין ל"ע, דהא ה"ל פס"ר, [ובמחמה"ש בריש שטז כבר עמד בזה גבי מדורה, ותי' דהאל בלא טוהר ל"ח אורח, ומ"מ כ' רש"י דהינו לר"ש דדשא"מ שרי, אבל לר"י אסור, ואף דר"י מודה דכלי בלא טוהר ל"ח כלי, אפי"ה אורח שאני; ודבריו סתומין, במאי תליא הגדון האם אורח בלא טוהר שמייה אורח, בפלוגתא דר"י ור"ש, [ואמנם כבר הק' בן זקאי בריש כתובות אד' הרמב"ן דממעט ענבי הדם שרי כיון דבהם שעומד להריח ל"ה תיקון כלל, והק' דא"כ מ"ט דר"י דאסור, ותי' דלר"י אין מתכון כמתכון, והסברא בזה לע"ג, וכי נימא דלר"י קורע ואין מתכון ע"מ לתפור הוי כמתכון ע"מ לתפור, ופשיטא דלא נאמר א"מ כמתכון אלא כלפי פרשת א"מ, ולא כלפי שאר הפרשיות, ובגוף דברי הרמב"ן כ"כ בדבינו דוד פסחים כ"ב, בשמו, דיתכן דישתמש בהם למטה ואי תיקון, אבל כיון שאם לא ישתמש בו ל"ה תיקון כלל, שוב ל"ה פס"ר, ומ"מ ד' המחמה"ש לא יתיישבו בסדרת הקה"י, דהא חילק בין אורח לכלי, ושמא יתכן בטוהרו, דאורח בלא טוהר הוי אורח, ושאני מכלי דל"ה כלי כלל, אלא דמ"מ הוי אורח גרוע, [ומשו"ה לר"י בסוכה כ"א, לא סגי ביה בשיעור טפה לענין טומאה, ובעי כמלא אגרוף], ובזה כ' המחמה"ש דכיון דאף לאחר הפס"ר עדיין אורח האורח גרועה מחמת חסרון טוהר, ל"מ לזה דינא דפס"ר, וכעין מה שעוד יתבאר לפנינו [באות קא] בר"ן גבי פס"ר באיסור].

ואשר יראה בזה, דמחמת חומרתו בזה קולתו, דכיון שאין כאן צ' מעשים אלא מעשה א', שאין מתכון לאיסור שבו, ל"ש בזה דינא דפס"ר, דזווקא במקום שיש מעשה א' שבו הוא מתכון לגמרי, מהני טוהרו אף למעשה הגוסף המוכרח לבוא על ידו, אבל כשהכל במעשה א', וכל המעשה נעשה בלא טוהר לאיסור, ל"ח בזה דינא דפס"ר.

הלא הוא אשר דברנו, דכל שאף במעשה הראשון לא האסלם הטוהר, ויס בו רעותא דא"מ, הדר דינא דבטל היתרא דפס"ר לגמרי.

שנית, בש"ג בשמנה שרצים, דכל מעשה שאפשר לעשותו בלא פס"ר, שרי לעשותו אף בפס"ר, [והשגור בזה בבי מדרשא, וכ"ה במרכה"מ ריש שבת, דדינא דפס"ר הוא דזווקא צ' מעשים שלעולם נאמדים ז"ל, ורק אז נחשבים כמעשה א', [ועפ"ז יומא ז' חולק אריב"ש שד דפס"ר הוא אף כשאחרים יכולים לעשותו ללא פס"ר], אבל לשון הש"ג הרי מכחישם, דהוסיף דטעמא דשרי 'כיון שאינו מתכון לעשותו בפס"ר', ולדבריהם לאו מן השם הוא].

ואכן גם בזה יראה דהגדון ע"ד רש"י הג"ל, דכל העושה מעשה וא"מ לתוכן האסור שבו הוי דשא"מ, וכבר נתבאר, דאף בפס"ר בעי טוהר למעשה המכריח האיסור, ולהכי כל שהמעשה המכריח נעשה בלא טוהר לתוכן האסור שבו, שוב הוי דשא"מ, ומעתה, כל שלא התכון בוארו מעשה המכריח האיסור, לבואו תוכן האסור שבו במה שהוא מכריח איסור, הוי דשא"מ, והיינו דברי הש"ג דכל שאפשר בלא פס"ר, נמצא דכשעושה בפס"ר א"מ לפס"ר שבו, ושרי, [ולפ"ז מש"כ הש"ג דיכול לעשותו בלא פס"ר, אין טוהרו וכתו שלמדו האחרונים הללו, וכ"ה בבי שמהערה⁶⁴⁷] דבעלמא אשכחנא קדבר זה נעשה בלא פס"ר, אלא כלשנו, שאדם זה יכול לעשותו בלא פס"ר, והיינו דעתה שהוא עושה המעשה בפס"ר, בידו להשיג מטרתו אף במעשה שאין בו

דהן אמנם דעיקר דברי הראשונים הללו, דאיכא ב' דרגות בא"מ, מבוארים היטב, דהיכא דניח"ל הרי הא דחשיב א"מ מדלא היתה נוחותא זה עתה במחשבתו, והיכא דלא ניח"ל, לא רק עתה אינו מבקש זאת, אלא אין לו בה ענין כלל.

אבל אכתי לא ידענו כיצד בכח הא"מ הגמור למנוע מהפס"ר לאסור, דבין אי נימא דפס"ר הוי כמתכון, כיצד נאמר בדברגת א"מ גמור שרי, והלא פס"ר הוי כמתכון⁶⁴³, ובין א"מ דפס"ר לא בעינן כוונה, מאי אכפ"ל שהוא א"מ גמור, והא לא בעי כוונה כלל⁶⁴⁴, וצ"ע.

קעט. אכן כל זאת לא הגיעתנו, אלא מחמת שלא היה בידינו אלא שני הצדדים הללו, אשר לא ראו כח בפס"ר או בכוונה, דהכוונה על תחילת המעשה מתייחסת אף לסופו, או במעשה, דהמעשה שלבסוף מתחיל כבר בתחילה, אבל במקצת עיון יתגלה לנו צד שלישי, בהאי ענינא, ושוב כל הקושיות והסתירות הללו, עם שאר תמיהות הסוגיא, יתבטלו כמעט מאליהן.

הרי אילו היה מפנה לבו ומעשיו, היה מכוון גם לאותה מלאכה, ויש כאן כוונה שלא מדעת, וכיון דל"ה דשא"מ גמור, שוב מהגי פס"ר לחיוב.

וגמלא דלכו"ע החילוק בין ניח"ל ללא ניח"ל הוא דניח"ל חשיב מתכון טפי מלא ניח"ל, אלא דבעוד שהרמב"ן והרשב"א הדגישו הרעוה דלא ניח"ל דהוי א"מ גמור, הרא"ש עסק במעלת הגיח"ל דהוי א"מ סהדי דקמטין.

ויחזק דזה שורש פלוגתא הרשב"א והרא"ש שם, האם צבינו נר הוי ניח"ל מחמת האכלת השמן, דלרשב"א לשיטתו דבעינן רעוה דלא ניח"ל דהוי א"מ גמור, כל שיש לו צד תועלת ל"ח לא ניח"ל, ולרא"ש לשיטתו דבעינן מעלת ניח"ל, כל שחפץ באור הגר ל"מ האי ניחותא דהאכלת השמן, יתכן.

⁶⁴² וכ"ש שאין דרכם האומת בלשון הערוך עצמו, אשר פירש שיטתו, דאין א"מ מתיר, אלא ספק מלאכה, וספק נוחותא.

והיינו דהשוה האורך בספק מלאכה לאורך בהעדר הגיחותא, ומשמע דהעדר הגיחותא נלכך באותה מערכת דהעדר ודלות המלאכה נלככת, והוא מבואר היטב עם דעת הר"מ בריש הלכ' שבת, דהיתרא דא"מ צנוי על הספק, וזכנו שהארכנו בו בסי' יח אות טז, ולזה צירף חומרא נוספת דבעינן העדר נוחותא, ורק צירוף שתי הספקות הללו, מקלישים העבירה, עד אשר יהא ציד העדר הכוונה להתיר.

ואמנם הראשונים תפסוהו בצורה אחרת לגמרי, וכמו שהבאנו בפנים, וגם אנו נדרוך בעקבותיהם ונלך אחריהם.

⁶⁴³ ואף שעיניק דברי הערוך עוד היו יכולים להתבאר לפי צד זה, וכמו שביאר בקוב"ש (שמות קעד, ועי"ש בהערה⁶³²), אפ"ה לשונם אינה מחוורת כלל, דעפ"ז אין לזה שייכות להעדר גמור של כוונה, אלא להעדר כוונה על העבירה, ואין כאן ענין לדגרה כזו או אחרת.

⁶⁴⁴ וכמו שביאר בקוב"ש שהבאנו למעלה, (באות קעד).

וכן מבואר בדבריו במכשירין פ"ד מ"א, דהשוותה מים ועלו מים בשפמו, ראויים המים להכשיר זרעים, ואע"ג דאין מים מכשירים אלא בנתלשו מן הקרקע ברצון, והכא לא היה רצונו אלא במים ששתה, מ"מ כיון דהוי פס"ר שיעלו מים בשפמו הוי כתלש ברצון, דומיא דשבת דפס"ר הוי כמתכון.

קעו. ומאידך בגרש"ר בריש כתובות הביא ראייה בנדון זה, מהתוס' פסחים כה, ב⁶³⁹ והוא גם בתורא"ש שם ובשטמ"ק ב"מ ל, א בשמו, דלאביי אליבא דר"י דלא אפשר וקמכון שרי, מ"מ בפס"ר אסור.

ואם מעלת פס"ר מדחשיב כמתכון, מאי מהני היכא דאף במתכון שרי, ולא ביקשנו אלא לסלק מעלת אפשר, וע"כ דמעלתו דהוי בכלל המעשה שעשה, ואז אין האיסור שלבסוף ועשיתו תרי מילי, אלא דבר אחד, ובו כבר חוזרת רעותא דאפשר⁶⁴⁰.

קעו. ונמצאת משנת הרא"ש סתרי אחדדי, דהא מדבריו להלן מא, ב, ובמכשירין, למדנו דפס"ר הוי כמתכון, ולעומת זאת, מדבריו בפסחים הוכיח הגרש"ר דא"צ כוונה, וצ"ע.

קעט. ובר מן כל דין, גוף הביאור בד' הערוך, דע"י דניח"ל הוי כמכוין, וכמש"כ האחרונים, הרי בד' הרמב"ן והרשב"א שביארו דבריו, דהיכא דלא ניח"ל הוי א"מ גמור, ובא"מ גמור ל"מ פס"ר לאסור⁶⁴¹, אין זכר לביאורם⁶⁴².

יחדיו, ולאשוני רעותא אחת גדולה במלאכת מחשבת, אשר בה כבר יש די צבייל לפטור.

⁶³⁹ אשר נקט דכולא כוגיא איירי באינו פס"ר, ואם כי בפני נדחק דהוא דווקא לל"ה, אבל בתורא"ש הרי מפורש דהוא אף לל"ב.

⁶⁴⁰ ועדיין מכלל זרות לא ילאנו, דבשלמא ביהא דגורר מטה שפיר י"ל כדבריו, דכל דהגריה מכחת חריקה, אין כאן שני מעשים אלא מעשה א', וממילא כללי האפשר והלא אפשר נזונים על המעשה טלו, אבל ההם בפסחים, דהפעולות חלוקות מחמת עצמן, ההליכה וההגאה, היאך שייך ללכוד למעשה א', ונבאמת אף שהגרש"ר שם עסק בסוגיא בפסחים, אפ"ה העמיד כל דבריו על גרירת מטה.

ונלכך לדחוק, דאף בזה לא דיינינן על ההליכה שבתחילה ועל ההגאה שלבסוף כשני מעשים, ואשר הראשון אפשר והאחרון לא אפשר, אלא הכל כמעשה אחד, והגה כולו אפשר; וכמה רחוק איחוד זה.

⁶⁴¹ ומעתה בין תבין, דאף ד' הרא"ש שזכרנו (באות קעד) מתפרשים כן, דאין טוונתו דלכידוף הפס"ר והגיח"ל משוי ליה לאנן סהדי דמתכון, (וכס"כ באות קעד), אלא בודאי אין כאן כוונה לאיסור עצמו, ומש"כ דאיכא למימר דאנן סהדי דקמכון, קאי על הגיח"ל בלבד, דכל דניח"ל ל"ה דשא"מ גמור כיון דיש כאן אנו סהדי דקמכון, והיינו דלורת המעשה היא אורה הראויה להעיד על כוונה, והוא כעין ענינא דיאוש שלא מדעת, אשר (כבר הארכנו שם ד)אין הפירוש דדעתו שזכה היא הקובעת – ומש"כ הראשונים שם דקשיוודע לו יתייאש בל בתורת סימן על מצבו עתה, אלא דהא גופא שאילו ידע התייאש, הא גופא אורת יאוש מסוימת – וכוונת הראשונים הללו בתורת סיבה, הוא יאוש שכל קיומו לא מדעת, וה"ל, כוונה שלא מדעת, דמאחר דניח"ל באורו ענין,

הריח, ובתורת מה שהחליכה למקום הריח מביאה האיסור, אף היא בכלל האיסור.⁶⁴⁷

⁶⁴⁷ ובביאור הענין י"ל בד' אופנים, הא' דמאחר דכל איסור שבתורה כולל שתי זירות, האחת עוסקת בגוף הדין, והשניה בצורת הדין כשהוא בא לידי מעשה; וכגון דינא דאחע"א, דאף לאיסור נבילה חל במ"ת, והגשבע שלא לאכול נבילה אין שבותו חלה מדמושבע ושומד מאז, אפ"ה האורה שהוא בא לידי מעשה בחתיכה זו אינה חלה כשנעשית נבילה, וכשאלו עוסקים בצורת הדין למעשה, הרי הדין אוסר האורה המעשית לעצור על האיסור, ומה"ט שעת חלות הדין כלפי פרשת אחע"א נקבעת בעת ההתנבלות, מדאז חלה הארחת הדין למעשה, אע"פ דעיקר הארחת הדין כבר חלה בסיני; וכן מה"ט כ' בשו"ת הרעק"א פז דאף בלא דינא דר"ת דבטעכ"ע נהפך ההיתר לאיסור, יס לחתיכה חזקה היתר שלא נבלעה בה טעם, והיינו משום דאף דהאיסור בטעם בלבד, מ"מ אין זירת אכילה לטעם, וזירת אכילתו היא אך ורק בחתיכה בעלת הטעם, וגמלא שהדיון של איסור הטעם, כשהוא בא לידי מעשה, אוסר אכילת החתיכה בצורת מה שהיא האורה לאכילת הטעם, ולהכי צידק בה חזקה היתר; וכמדומה דמשנה ערוכה היא בצריכות יט"א, דהמסתפק האם קצר תאנים או ענבים, פטור [מקרבן אלמפרע, וחשיב כמתעסק אלבזא] דאינו יודע במה חטא, וכבר תמה בערוך"ג שם הלא ידע האיסור שעבר ומאי נ"מ בין תאנים וענבים, (ויא"ל לחדש, וכו"ה בתולדות חיים בריש האלחא, דקצירת ענבים אינה חלה תולדה, וגמלא לא ידע אי עבר אחז או אחולדה), אבל להאמור ל"ה, דאף דמאז הארחת הדין ליכא נפקותא בין תאנים לענבים, אבל בצורת הדין למעשה הרי חלוקים הם זמ"ז, וידיעת החטא מציבה להתייחס לצורת הדין שלמעשה, ולא סגי לה בידיעת הדין בעלמא, וכמו שעוד יתבאר לפנינו בהערה ⁶⁵⁹, (ואל"ל דאפ"ה רק בשני שמות ל"ה ידיעה, אבל בשם אחר, כשלא ידע אי קצר תאנה או לא אחרת, שפיר הוי ידיעה, ואע"פ דאף בזה הרי הארחת הדין למעשה בזה חלוקה מבזה, אפ"ה בזה כבר חשיב בכלל אותה כוונה, דכוונתו לחטא אינו מתייחס לצורה המסוימת שלפניו, אלא לשם הדבר, וכמו שיתבאר בהערה ⁶⁶⁰, אבל בשני שמות דחשיבי כשני זירות החלוקות זמ"ז, הרי דינא דחשיב כהעדר ידיעה, והוא מה"ט, דאע"פ דבגוף הדין ליכא חילוק ביניהם, אבל בצורתו שלמעשה איכא חילוק, וכמש"נ; ובמק"א נחבאר דזהו כל ענינא דהתראה, אשר לר"מ בפי"ב מסנהדרין ה"ב אומרים לו פרוש ואל תעשה שזו עבירה היא, והיינו לייחס האזהרה הכללית להוראת הדין שלמעשה בצורה המסוימת שלפניו, וכמה נפלא לשון הגמ' להלן קלח"א ובריש מ"ה, 'משום מאי מתרינו ביה', ואע"פ שלהדיא פירשזה הראשונים לא כגזון פרטי על התראה אלא כללי על שם האיסור, (ואולי לא אמרו אלא הגמ'), מדבאמת כל יסוד הגדונים שם אינו אלא משום דבפועל מתאחדים שני הענינים למלאכה אחת, וכמסקנה דכיל בהו חורש וזורע, וככל אשר נחבאר בס' יד, וזה ענינו יותר מבואר עפ"מ"ג כאן שדיני התורה מתייחסים לבפועל, ולהאמור זה גופא ענינה של פרשת התראה, האזהרה כשהיא באה לידי הפועל, אמור מעתה, דמשום מאי מתרינו ביה, אינה שאלה פרטית בפרשת התראה, אלא כללית בפרשת האזהרה, משום מה הלה נאסר באיסור הפועל שלו; (והוא השט"י בפי רבותינו דמעשה המטרה יתכן ויקדם לגוף קיום המטרה, וכגון מש"כ הגר"ח"ו בד"ס ג ליישב קו' המנ"ח אמאי מעשה ביאה נחשב כמקיים עשה דפ"ר, עד אשר דוחה ל"ת, הלא הקיום הוא רק בהבנים שאח"כ,

קפ. ונשוב לדברי התוס' והרא"ש (שמאות קעו), דאף לאביי אליבא דר"י דלא אפשר וקמכון שרי, מ"מ בפס"ר אסור, והקי' התוס' דא"כ בהנאה הבאה לאדם בע"כ היכי שרי והא הוי פס"ר, ותי' דיכול לסתום נחיריו מלהריח.

ובכ"ר הוכיח מכאן הח"ח, בבאמ"ח (כלל ו), דאף שעתה אינו סותם נחיריו, שרי, מדהליכתו למקום הריח אין בה פס"ר שירית.

קפא. והדברים סתומין, דבשלמא אם היה בא הפס"ר לבטל מעלת א"מ, וחשיב כמתכון, שפיר איכא למימר דכל שהחליכה למקום פס"ר שירית, חשיב כמתכון להריח ⁶⁴⁵, אבל הלא דבריהם עוסקים דהפס"ר בא לבטל מעלת האפשר, דהרי איירי במתכון ואפ"ה התיר ר"י באפשר, ואהא אתא הפס"ר לבטל מעלה זו, ולזה כבר לא מצאנו ידינו ורגלינו, דמאי אכפ"ל בחליכה למקום הריח דהוי פס"ר, והא בחליכה ליכא איסורא כלל, והאיסור בהנאת הריח בלבד, ⁶⁴⁶ ובההיא שעתא שעובר האיסור הרי ליכא היתרא דלא אפשר כלל.

ובשלמא בגרירת ספסל, היכא דלא אפשר וקמכון, שפיר י"ל דכל דהוי פס"ר, מעשה הגרירה עצמו הוא מעשה האסור, מדהוא עצמו עושה חריץ, ול"מ מה דא"א להעביר הספסל בלא גרירה, אבל בחליכה למקום הריח, הלא אין מעשה איסור כלל עד שיריח לבסוף, ומאי אכפ"ל האם החליכה שבתחילה באה לכלל פס"ר, וצ"ע"ג.

קפב. אבל נכוף אזנינו לדבריהם, דאף שאיסור הנאה עוסק בשעת הריח עצמו, מ"מ בכוחו לאסור אף החליכה למקום

⁶⁴⁵ והיינו לל"ק דהתם, דהפס"ר מבטל מעלת הא"מ, ואף בזה באו דבריהם, דסגי במה שהחליכה אינה מכרחת הריח, ותו לא אכפ"ל ששעת הריח שלבסוף איכא פס"ר לאיסורא, ובזה עוד היה מקום לפרש כמש"נ בפנים, דטוונת החליכה מתייחסת לריח שלבסוף, אינו היתה החליכה פס"ר על הריח.

כך הוא לפ"ר, אבל באמת אף ליטנא זו לא יא"ל מכלל הקושיא; דהלא גדרי מתכון בהגאה הבאה בע"כ, פירוש רש"י התורי"ד והריטב"א דהוא החציבות הערבות והשמחה שמההגאה, (וכבר נחבאר בהערה ⁵⁷² דאע"פ דבעלמא סגי בכוונה לחודא, הכא בעינן לכ"ז, מדכל שהאיסור בא בע"כ, לא צידק מתכון דעלמא שהוא כוונתו לעשות המעשה, ול"ה מתכון עד שיסמח בדבר), ומעתה, הרי לא צידק לדון דהכוונה בחליכה המציאה הריח חשיב טוונה לריח שלבסוף, דהא בעינן שמחה בגוף הריח, וכילד הטוונה להליכה כוללת שמחה.

⁶⁴⁶ וכבר שמעתי טעמים, דמאחר דגדרי אסור"ג אינה ע"כ ההגאה אלא השימוש בדבר, (וכל' הגר"ש"ף לקיחת ההגאה), א"כ החליכה למקום הריח, היא היא זירת השימוש בריח.

אבל ישתקע הדבר ולא יאמר, דהלא ההמלאות במקום לעולם אינה מטרתה לשימוש וללקיחת ההגאה, וכי יעלה על דעתך לומר כן באכילה, דהמלאות במקום המכריחה אכילה, כמוה כחילת פועלת האכילה, ומי זה שיחלק בין אכילה להגאה, (וכ"ש אחרי יסוד הגר"ש – אשר עליו נשענו – דההגאה נתרבה מלא יאכל, והיינו זירת אכילה נוספת), ואין לזה טעם וריח.

ובהא שפיר באו דבריהם, דכל שההליכה למקום הריח הוי פס"ר שיריח, ל"מ היתרא דלא אפשר בשעת הנאת הריח שלבסוף, דבשעת ההליכה עצמה כבר עבר איסור, במה שעושה מעשה שיביא האיסור.

קפג. ומכאן למדנו דרך חדשה בענינא דפס"ר, דאף דאלו עסקו בפס"ר המבטל היתרא דר"י באפשר, אבל הרי למדו סברא זו מהפס"ר המבטל היתרא דר"ש בא"מ.

ומיניה, דאף לר"ש הא דליתא להיתר דשא"מ בפס"ר, הוא אך ורק מה"ט, דמאחר דיש כאן מעשה המכריח איסור, שוב אותו מעשה עצמו בכלל האיסור, ומשו"ה אף דא"מ לאיסור שנעשה לבסוף, מ"מ סגי במה שהתכוון למעשה המביא האיסור, כיון שאף הוא בכלל האיסור, ובמה שהתכוון לו, התקיים דינא דבעינן כוונה לאיסור.⁶⁴⁸

וכמבואר כ"ז בלשון הח"ח (שמאות קפ), דכל שלא יכל לאטם אזניו מלשמוע ואפו מלהריח, חייב, אע"פ דלא התכוון לבסוף, מדאז מצרפים ההליכה שבתחילה לשמיעה שלבסוף, וההליכה בכלל המעשה; והיינו כמש"נ, דאף זה בכלל האיסור.

וכ"ה בלשון הר"ח להלן קיא,ב, דהא דמודה ר"ש בפס"ר, ידא"א ליה דלא להדוקיה, ודאי מתחילה סוחט הוא, והיינו דפרשת סוחט כבר מתייחסת לעשיתו שבתחילה, ומה"ט סגי בכוונה על עשיה זו לחיבו.

קפד. וזו נקודה נפלאה, דלעולם אף בפ"ר איכא היתרא דא"מ, ואותה צורה ודרגת כוונה הנצרכת בספק, היא גם נצרכת בוודאי, ולא סגי, לא בכוונה לעיקר המעשה, ואף לא במעשה המוכרח בלא כוונה.

אלא דמאחר ועושה עשיה המכריחה האיסור, הרי האיסור שלבסוף כבר מתפשט אף לעבר עשיתו שבתחילה, [באחת משתי

דינינו בה, אלא איסורא דבפ"ע הוא, שלא להכנס לדחיה, וכמש"נ, דינה זאת.

⁶⁴⁸ ואם תאמר, כיצד שייך לדון איסור במעשה המכריח האיסור, כל שכלפי האיסור שלבסוף יש כאן היתר דאי אפשר, ואו דשא"מ, וכל שאין בסוף איסור, הרי המעשה המכריחו אף הוא היתר, שהרי אינו מכריח איסור, אלא מכריח היתר.

תשובתך, דשתי מערכות הן, וככל אשר הארכנו בס' יח ענף ב, דמתחילה עלינו לדון על האיסור עצמו וכל הגלגל בו, ואח"כ לדון כיצד עבר על האיסור, וכל שמתחילה אנו דנים דהאיסור כולל המעשה המכריחו, שוב אמרנו דנדון כיצד עבר עליו, ליכא לפטורא דאי אפשר, ואו דשא"מ, כיון דכלפי המעשה המכריח ליכא טענת אי אפשר, ונעשאו כטובה.

אכן לסוברים דהיתרא דא"מ בנוי על רעותא בגוף האיסור, אם דאין הוא בעל המעשה, ואם דליכא מעשה כלל, אין מקום לכ"ז, דכינא נאסור מחמת הכוונה למעשה המכריח, והלא אי"ז מכריח איסור, אלא מכריח היתר, ורק כד נימא דאף דא"מ לא חסר מידי בצורת האיסור, ואי"ז אלא רעותא בעצמיותו, במה שעובר ללא כוונה, וככל אשר הארכנו סם, שפיר י"ל דלהא סגי דתחילת העבירה היתה בטובה, דמאחר דאף המעשה שבתחילה נאסר מכא העבירה שלבסוף, שוב יש כאן חילול הפרשה בטובה, דתחילתו בטובה כבר מספקת להחשיבו כמחללה בטובה.

ואי"ז בעידנא, ותי' דאפ"ה המוטל על האדם הוא המעשה ביאה ולא הקיום שלבסוף, והסתייע כן מהר"ן באלו מציאות דהכח המוטל אצידה מצי"ה ק חשיב בעידנא אע"פ דהקיום רק אח"כ שכתב ליד בעלים, וכהנה דבות; ופשיטא דאין לפרשו ככפלות מחודשת במאות, אשר כבר מגוף הקיום איכא נמי מעשה מורה, אלא הוא הוא מש"נ, דההבשר המוכרח לקיום המורה, הרי הוא חלק ממנה. וועוד ממשיך יסוד זה אף בדין התלוי במצב מסוים, וכמו שעוד יתבאר לפנינו בהערה ¹⁰⁹².

ומעתה אף בפס"ר, שייך לדון לצורת ההמנעות מעשיית האיסור, כבר קיימת בהמנעות מהמעשה המכריחו, ואף דהכא גרע מכל חמשת הדינים הללו, מדהתם ההבשר לעולם קודם למעשה, ושפיר יש צדח הדין לחבועו, ואילו ^{הוא הדין} ^{הוא הדין} כל חרישה תלויה במעשה גרידה, ורק אופן מקרי הוא שהגרידה מכריחה, והוא חידוש לומר דאף ככה"ג נכללת בתביעת העדר החרישה אף הגרידה המכריחה, ואמנם כבר אשכחנא גם כע"ז בכתובות לא,א דאם ח"א לאכילה בלא הגבהה, מעשה האכילה מתחיל גם מאז, (וראה הערה ⁵⁴¹), ואשר ע"כ שפיר י"ל דכן הוא אף בכל פס"ר, דמאחר דא"א לגרידה בלא חרישה, הרי החרישה כבר מתחלת בגרידה, כלפי החיוב למניעת החרישה, והוא אשר אמרנו בפנים, דאף הפס"ר עצמו כבר נאסר, מחמת הימנות הבא מחמתו.

[ש"ר כעיקר דברינו, בית ילחק חו"מ דרשה כד לות ט, דביאר דעת הש"ג (שהבאנו בהערה ⁶³⁷ ד"ה שנית) פס"ר הוא רק בשלל שייך לעשות מעשה האיסור בלא המעשה המכריחו, מדיסוד איסורא דפס"ר, דהאיסור מתפרש על המעשה המכריח, ולהכי ככה"ג דהאיסור יכול לעשות בלא המעשה המכריחו, שוב האיסור אינו מתפרש על מעשה זה; הרי דבעיקר הענין למד כדברינו דענינא דפס"ר הרחבת האיסור לעבר המעשה המכריח, אלא דלדידהו הוא רק בגוונא דלעולם האיסור מוכרח לאותו מעשה, ופרט זה הרי אינו מוכרח, וכמש"נ, (ודברי הש"ג הרי מתפרשים באו"א, וכמש"כ סם).]

ועיי"ל באופן שני, דאין כאן נדון להכליל המעשה המכריח בכלל האיסור, דיאסר האיסור ע"י איסור המעשה המכריחו, אלא נאמר כאן צורת פגיעה מחודשת באיסור, וכי היכי דהתכוון לאכול בשר חזיר הוי פגיעה באיסור חזיר, במה שעושה מעשה שתכליתו עבירה על לאו דחזיר, [דהאיסורא דהתכוון אינו איסור מרידה בעלמא, שהרי כבר דייק הגרי"ז בנזיר כג,א מהר"מ דלולא מיעוטא היה לוקה, והלא חיוב מלקות אינו בא על מרידה אלא על עבירה דומיא דלא תחוסם, ועוד מוכח כן בכ"ד אשר אכ"מ], אף העושה מעשה המכריח איסור הרי צורת עבריינות על האיסור במה שאינו נזהר ממנו ועושה מעשים המכריחים אותו, (ועפ"ז אין כאן איסור חדש המתייחס למעשה המכריח עבירה, אלא דהוא עוד צורה לעצור באיסור, ושלמה המלך הדיח לו נשים ובסך עקר יו"ד שבתורה, וסאך אינשי שלא הגיעו לדרכו אין טעוהם שוקרת הבחוב בחרה אלא רק מחללה, ואילו העושה מעשה המכריח איסור אינו מגיע לצורת חילול גמורה, אלא רק להבשר החילול, וזה עוד טרה לפטוע באיסור, וכמש"נ דהוא כעין ענינא דהתכוון, דאף בו אין איסור חדש, אלא טרה טספת לעצור באיסור, ויתכן עוד, דהוא גם דינא דמכנים עצמו לאונם, (אשר יש שפירשו דמחמת הראון שבתחילה בטל תורת האונם שלבסוף, אצל כרש"א להלן קלד,ב באשתפוך חמימיה, השווה מכנים עצמו לאונם למכנים עצמו לעדל"ת, הרי דלאו מטעם ראון

הדרכים שנסללו בהערה ⁶⁴⁷], ונתחדש דסגי בכוונתו לעשיה זו ⁶⁴⁹, מאחר דגם זו כבר אסורה מכח האיסור שלבסוף, וכאשר למדנו מהראשונים הללו בפסחים, ומלשונות הח"ח והר"ח.

⁶⁴⁹ ומאחר דאף אחרי חידוש זה, דהמעשה שבתחילה נאסר מחמת האיסור שלבסוף, אכתי איכא חידוש דהכוונה שבתחילה המעשה מספקת לאסור, וזכרנו שנתבאר בסוף הערה ⁶⁴⁸, וראה עוד בזה קפה, שפיר מספק"ל לאבוי (מהערה ⁶³⁰) בחידוש זה, דבתחילה סבר

ב

קפה. אחר הדברים האלה, מתיישב היטב סתירת דברי הרא"ש (שמאות קעז), דמחד הפס"ר אינו שייך לפרשת מתכון כלל, וכדהיה דפסחים דמבטל אף מעליותא דאפשר, ומאידך מועיל כמתכון, דמה"ט חייב אף באצל"ג, וכן מועיל בהכשר מים.

דהרי לפמ"ש נמצא דתרווייהו איתנייהו, גם חידוש בפרשת איסור, וגם בפרשת כוונה, דהלא לדברינו בפס"ר בהכרח נאמרו ב' ענינים, הא' דמעשה המביא לאיסור, אף הוא בכלל האיסור, והב' דבדיני כוונה לאיסור, סגי בצורת כוונה זו דהתכון למעשה המביא לאיסור, וא"צ כוונה לגוף האיסור ⁶⁵⁰, ובה הכל א"ש.

דמהענין הראשון שנאמר בפס"ר, הוציאו התוס' והרא"ש דהפס"ר מועיל לבטל מעלת אפשר, ולהכי אף לאבוי אליבא דר"י דלא אפשר וקמכון שרי, מ"מ בפס"ר אסור, כיון דהמעשה הראשון המביא לאיסור כבר נאסר, ול"מ הא דכלפי האיסור שלבסוף הוי לא אפשר, הלא סו"ס אף המעשה שבתחילה אסור, והוא הרי אפשר.

ומהענין השני שנאמר בפס"ר, הוציא הרא"ש במכשירין, דאף במתכון לשתייה המביאה המים לשפמו, חשיב כוונה כלפי המים שעלו בשפמו, וכי היכי דכוונה למעשה המביא לאיסור הוי ככוונה לאיסור ⁶⁵¹.

⁶⁵⁰ וכמבואר בסוף הערה ⁶⁴⁸ והערה ⁶⁴⁹.

⁶⁵¹ ואמנם כל עוד סברנו דהמעשה האסור אינו אלא האיסור שלבסוף, ע"כ טונת הרא"ש דפס"ר הוי כהתכון לאותו איסור שלבסוף ואף הוא בכלל טונתו, ולזה השווה המים ששפמו, ומש"ה קשיא לן (בזה קעז) דלזה חין שייכות להא דלא אפשר וקמכון אסור בפס"ר.

אבל אחר שנתבאר מדברי התוס' והרא"ש דאף המעשה המביא לאיסור בכלל האיסור, הרי א"צ לומר דחשיב שאף האיסור שלבסוף בכלל טונתו, אלא דהוי צורת כוונה כלפי האיסור בזה שהתכון למעשה המביאו, וממילא אף במכשירין י"ל הכי, דהוא צורה נוספת כלפי המים בזה שהתכון למעשה המביאו, וא"ש היטב.

ואמנם בזה שאני הכשר טומאה מהכשר עצירה, אשר בעצירה כל עוד אף ההכשר אינו בכלל העצירה, ונאחזת מהדרכים שבהערה ⁶⁴⁷, לא היתה מועלת טונתו לאותו הכשר, מדב"ז אין כאן צורת עצירות כלל, ואילו בטומאה מהגי הכוונה שבתחילה אף בל"ז, מדלא בעינן אלא שפקידת המים היתה מרצונו, ולזה סגי בזה שטונתו

דאזלינן בזה העדר הכוונה שלבסוף, ולבזה דשמעה מרבא סברה, דאזלינן בזה הכוונה שבתחילה.

ואף אליבא דאמת, עדיין לא חזרת כוונה זו להיות כשאר כוונה, אלא דסגי בכוונה קלושה זו לאסור, ומה"ט באיסור דרבנן נחלק מהראשונים, שמוסף הערה ⁶³⁰] התיירו, דבהם לא סגי בכוונה קלושה זו לאסור.

קפו. ומכאן נשוב לדעת הערוך, ונפתח בלשונות הרמב"ן והרשב"א (שמאות קעח), דכל דהוי א"מ גמור, אף במקום פס"ר שרי, ואף דכבר נתבאר (שם) שתי הדורות הללו, ובמה העדר הניחותא מצטרפת להעדר הכוונה, אבל אכתי לא ידענו מאי אכפ"ל מדרגה פחותה זו.

אבל אחר שנתבאר דענין פס"ר דהוי כמתכון, אלא דאין הגדר בזה דאף האיסור בכלל מחשבתו וכוונתו, אלא דענין זה גופא שהתכון למעשה המביא לאיסור, הוי צורת כוונה כלפי האיסור שלבסוף, דאף איסור שהתכון למעשה המכריח שבו, כבר בא לכלל כוונה, בזה כבר מבוארים היטב כל דבריהם.

קפו. דהלא מעתה הדבר ברור, דיש מקום לתלות כל הפס"ר בשיעור כח הכוונה שלבסוף, דכל שכלפי האיסור שלבסוף הוי א"מ גמור, לא סגי במה שמלבד זה יש כאן צורת כוונה מסויימת אליו ע"י הכוונה למעשה המביאו, דל"מ כוונה קלושה זו כנגד העדר הכוונה הגמור הקיים באיסור שלבסוף, ורק כשלבסוף אין התנגדות של העדר ניחותא, או אז סגי באותה כוונה שבתחילה, להחשיב האיסור כנעשה בכוונה ⁶⁵².

וכל עוד סברנו, דהפס"ר מהני ככוונה, או דא"צ כוונה, לא ידענו אמאי העדר ניחותא מונע האיסור, הלא סו"ס איכא כוונה [וכאמור בהערה ⁶⁴³] או א"צ לה, אבל להאמור דהפס"ר מהני ככוונה, אבל רק במה שהכוונה לתחילת האיסור נחשבת ככוונה לאיסור, שפיר באה הגבלתם, דאימתי יש בכח כוונה קלושה זו לאסור, עד כמה שאף האיסור שבכללותו בא לו לרצונו, אבל שאינו לרצונו, הדר דינא דאין בכח כוונה זו להחשיבו כמתכון, וכמשי"נ.

קפח. והנה ברשב"א ובריטב"א ובר"ן קי"ב, וכ"ה ברא"ש שם, [והוא הכרעת הפוסקים, במ"ב שכ נג], הגבילו היתר הערוך רק לשבת, דפס"ר דלא ניח"ל אינו מותר אלא בשבת, דמלאכת מחשבת אסרה תורה.

להכשר מתייחסת לעקירה שלבסוף, מדאף זו צורת כוונה מסוימת, וכמשי"נ.

⁶⁵² ומעתה א"צ לעשות הממאנים בערוך כחולקים בעיקרי הדת, וזכרנו שביארו האחרונים (שמאות קעד) דדרכם, דלא חלו ענינא דפס"ר כך ולא חלו אחרת, אלא דלט"ע ענינא דפס"ר חד הוא, וכמשי"נ בפנים, ולא פליגי אלא בזה גופא, האם הלא ניח"ל מונע מהסוטה שבתחילה להתייחס לכל האיסור, או לא, וא"ש היטב.

מחשבת, ל"מ מה שהתכוון למעשה המכריח כנגד מה שבמלאכה עצמה איכא דשא"מ גמור, [ואילו בשאר איסורין, דל"ב מלאכת מחשבת, ההכרעה בניגוד הכוונות נוטה לעשיתו, דמאחר להתכוון לעשיתו, סגי בזה להחשיבו כמתכוון אגוף האיסור], ומשא"כ לר"י דדשא"מ אסור, ואף אי בשבת שרי היינו משום חסרון דעת וכדברי הגר"ח, ובפס"ר ליתא להאי פטורא.

קצ. והוא הוא יסוד ד' הר"ן בגיה"נ דפס"ר באסוה"נ שרי, וכבר הבאנו (באות ה) מדברי המהר"ם חלאווה דהא"מ מגרע מגוף ההנאה, אבל אפ"ה ר"י אסר אף התם, ומזה הכרחנו (שם) דחסרון הכוונה במקומו עומד אע"פ דמגרע מגוף הנאה, אולם עדיין צ"ע, דא"כ כיצד מצליח לבטל דינא דפס"ר, וכשם שר"י אסר, אף הפס"ר יאסור, וממ"נ, מה בין איסורא דפס"ר דר"ש, לאיסורא דר"י, וכבר עמד בזה בברכ"ש כתובות יא ב.

ולנתבאר נחא, דבניגוד זה, שבין הכוונה למעשה המכריח, להעדר הכוונה לאיסור עצמו, כל שחוסר הכוונה באיסור עצמו מגרע גוף האיסור, אזלינן בתריה, ואע"ג דאין בהעדר ההנאה לגרע מתורת האיסור לגמרי, ושמה"ט ר"י אסר, אפ"ה יש בה להעדיף העדר הכוונה שלבסוף לעומת הכוונה שבתחילה, מדאיתו העדר חילחל עד עצם המעשה, ונכלל בו היותו בלא כוונה, וחוזרת רעותא זו, דפס"ר בהנאה, להיות כלא נח"ל במלאכת מחשבת (שמאות קפט), אשר תרוייהו אינן סיבות העומדות לעצמן, אלא רק להעדיף העדר הכוונה שלבסוף על הכוונה שבתחילה, וכמש"נ.

ודבריהם סתומין, דא"כ הוי טעם נוסף להתיר דשא"מ בשבת, ומנלן דר"י פליג בזה, [ולא מיבעיא לשיטת הרשב"א ודעימיה דלר"י אף בשבת אסור דשא"מ, אלא אף לשיטת התוס' מא"ב, דלר"י שרי דשא"מ בשבת, אכתי קשה, דהא בפס"ר אף בלא נח"ל ליה מודו דאסר ר"י אף בשבת, עד כדי לחייבו חטאת, וכמש"כ שם בתוס', וכאשר גם מוכח כן מיניה וביה בדברי הערוך⁶⁵³, וכבר ביארם הגר"ח בריש הלכ' שבת], וצ"ע.⁶⁵⁴

קפט. אבל למתבאר (באות קפז) מדברי הרמב"ן והרשב"א בהערוך, דבפס"ר דלא נח"ל יש כאן כוונה למעשה המכריח, המתנגדת למה שבאיסור עצמו הוי דשא"מ לגמרי, א"ש.

דהרי מעתה מצינן למימר, דמש"כ הראשונים דשאני שבת מכה"ת, אינו בתורת פטור מחודש בשבת, אלא בתורת הכרעה מחודשת בשבת בניגוד הכוונות, דגבי שבת דבעינן מלאכת

⁶⁵³ דהא כל דבריו הם אליבא דר"ש, וכמוכח בסוכה לגב, דלר"י אף בלית ליה הושענא אחריתי אסור למעט, ולשיטת הערוך דלר"ש שרי מדהוי פס"ר דלא נח"ל, ע"כ דלר"י אסור.

⁶⁵⁴ ולא מנאנו בזה קולא בשבת, זולת דעת השאילתות שהביא הרא"ש להלן קי"א, דפסק כר"ש רק בשבת, ואילו בשאר איסורין כר"י, ואכן, שיטה זו תתבאר היטב עם הקושיא שבפנים.

1234567

רבותינו לא ראו בפס"ר אלא מעליותא בפרשת א"מ, או דהכוונה להתחלה מתייחסת אף אלבסוף, או להיפך, דהמעשה שלבסוף נכלל בעשיה שבתחילה, ומחמת כך הרבו מחלוקות בישראל, אלו בכאן ואלו בכאן, [וככל אשר האריכו בקוב"ש ובגרש"ר], אולם מלבד שבוה תמצא משנת הרא"ש מוכחשת מיניה וביה, לפ"ז הרבה מפרטי הסוגיא נותרו תמוהין, הן הכללת הכשר טומאה, בפרשת א"מ, והן הוצאת הלא נח"ל [ולכה"פ בשבת] וההנאה, מפרשה זו

אכן ממה שדנו הראשונים דהפס"ר אינו מבטל רק מעלת א"מ, אלא אף מעלת אפשר, [ולא רק במעשה אחד, כגרירת מטה, אלא אף בשני מעשים, כהליכה למקום הריח], למדנו דיש בו בפס"ר מעליותא בגוף האיסור, אשר כבר העשיה שבתחילה אסורה מחמת האיסור שתביא לבסוף, [או משום דאף היא נאסרה, או משום דאף זה פגיעה באיסור שלבסוף, וכמש"נ בהערה⁶⁴⁷], ולהכי אף העשיה שבתחילה, [ואפ"י ההליכה שבתחילה], נדונת בכללי אפשר, וכאשר גם הסתייענו מלשון הר"ח והח"ח

ועפ"ז יתלכדו כל הראשונים תחת קורת גג אחת ולא יפרדו, ואף משנת הרא"ש תחזור למקומה בשלום, דיש כאן כוונה אתחילת האיסור, לעומת העדר כוונה אסופו, ובנקודה זו עומדים כל הדינים הללו, דמחד, הרחיבו אף להכשר טומאה, מדאף התם הכוונה שבתחילה תועיל אמעשה שלבסוף, ומאידך, צמצמוהו לנח"ל, ולכה"פ בשבת, והוציאו ההנאה, מדבכל הנך אזלינן בתר העדר הכוונה שלבסוף ולא בתר הכוונה שבתחילה, אם מחמת העדר הניחותא, אם מחמת מלאכת מחשבת, ואם מחמת העדר ההנאה